

Szent Iván tüze

Utolsó szép maradékja az őshitnek, ünnepe a Napistennek, a tűz által való megtisztulásnak: egy emberöltő még, fél emberöltő s nem leszen immár, aki máglyát rakjon estéd hajnalán; nem leszen, aki áldozatul a tűzbe hullassa a Szent-Iván seprő sárga, füzéres virágát.

Csak az én időmben is még, tizenvalahány esztendeje, beszegte a szent tűz a szemközt való két tanyasor alját ezen a három estélen, a lányok, legények, gyerekféle népek, kezükben a galajfű tövönszorított kötegével, danolva, vihogva futkosták be a tűzkoszorút s ahogy át-átugráltak a lobogó szárizék-lángon, olyan volt messziről, mintha nem is e világi árnyékok suhantak, szökdöstek volna át rajta.

Asszonyok, emberek, öregek, meglett korúak csak úgy fél-fél lábbal kanyarítottak egyet-egyet a tűz fölött, mondván:

Kelés ne légy a testemen,

Törés ne légy a talpamon...

Aztán megültek a máglya külső-belső oldalán, szabad utat engedvén középütt a fiatalságnak. A tudatlanja szó nélkül szökött át a tűzön, legfeljebb egyet, értetlent rikkantván, a valamirevalója meg sebes lélegzettel verset mondott:

Ritka rendet vágtam,

Sűrű boglyát raktam,

Hopp! rózsám, gyere velem...

Öreg Sulyok András, míg amazokat kukáknak mondja, emezeket se állja ki szó nélkül:

– Mást se tudnak. Mind ezt az egyet bőfögi... Hej, úgy-e, Julis, – szól által a tűz másik oldalán ülögető vén Hatala Jánosnének, – mink ahányan, annyi verset tudtunk? Tudod-e még a gyújtót? Mikor a tüzet gyújtottuk, annak a versét tudod-e még?

Az öreg asszony biccent a fejével, hogy tudja hát, hanem most imádkozgat, Isten panaszul ne vegye... De mert a fölabbajgatolt emlék akaratlan is össze-össze keveredik az imádságával, keresztet vet és megszólal fennhangon:

– Tudnám én még most is, ha te, Andris segítenél...

(Olyan szép, mikor az a két nyolcvan-nyolcvan esztendőös öreg így te-tu beszél.)

– Nohát segítek, kezd el.

Ahol az egyik megakad aztán, ott a másik veszi át a szót:

Tüzet megrakodjuk,

Négyszögre rákötjük,

Egyik szögén ülnek

Szép öreg emberek...

Másik szögén ülnek

Szép öreg asszonyok,

Harmadikán ülnek

Szép ifjú legények,

Negyedikén ülnek

Szép hajadon lányok...

Én nem tudom, mi nevetni való van rajta. Hanem mégis van, aki neveti; van olyan csevejde nép. Jó, hogy a két öreg úgy belemélyedt az emlékezésbe, hogy észre sem veszi... Ellenben folytatják:

Kigyuladt a faluban

Kerék Kati háza...

Oltsuk, oltsuk

Kigyuladt a faluban

Páka Péter háza...

Oltsuk, oltsuk!

Akkor megint két idegen „kuka” ugrotta át a tüzet. Az öregek fölakadtak.

– Eddig volt, öregapám? – kérdezte a Sulyok András púpos kis unokája, – csak eddig volt?

– Volt az, aranyom tovább is... Úgy-e Julis, volt?

– Volt hát, – igengeti az öreg asszony vissza. Hogyne lett volna, hanem most hirteleniben nem jut eszembe.

– Jusson eszibe kendnek, az Isten áldja meg, könyörög a kis púpos, – jusson az eszibe...

De csak nem akar eszükbe jutni.

Arra a többi emberek veszik át a szót, a most való emberek:

– Vették kendtek-e észre, hogy meghibáztott a rozs?

– Fele se lesz, mint ahogy gondoltuk. Kőd érte virágjában. A búzában sincs pedig bizodalom.

Bor se lesz pedig. Se más gyümölcs, hacsak dió nem. Az még lehet.

Erre, hogy a diót említik, fölkönyékel öreg Sulyok András, fölűti a fejét vén Hatala Jánosné, egyszerre az eszükbe jut a többi, mára való vers:

– Mondjad no, látom, hogy tudod.

A púpos kis unoka, akinek igen mindegy volt, ha meghibádzott a rozs, ha nem, fölült, úgy kérlelte az öregapját:

– Mondja kentek, ahol tudják!

És belekezdtek az öregek a vers derekába.

Ha a dió megéri,

A levele lehullik,

Rózsám,

Rózsám,

Hajtsd rózsám hajtsd

Rózsa szép virágát,

Szőlő szép virágát,

A cseresznye ágát...

Hadd szakajtsak szépibül,

A rózsámnak szépibül,

Magamnak javábul...

Látszott, megérezett a lassúságukból, hogy sok volna még hozzá, hanem hogy mindazt elpalástolják, rákezdték a frissére, együtt mondván a csúfolódóját:

Renddel ülnek szép leányok,

Renddel néznek a tükörbe,—

Ha a tükör nem hazudna:

Náladnál szebb ki lehetne? ...

A púpos tapsikolt... Az unott emberek meg felcihelődtek:

– Gyerünk, nyugodjunk, holnap is nap lesz.

Az asszonyok összeszedték a Szent Iván seprő-szálakat, kiket elhullattak a gyerekek: jó lesz vele megcsapkodni a káposztát, hadd múljon el általa a hernyó.

Öreg Sulyok András volt fölkelni az utolsó, Hataláné az előttevaló. Így kerültek együvé.

– Hány esztendeje vagy özvegy, te, Julis?

– Harminc, ha jól számolok. Hát kend?

– Én meg harminckettő... Ládd, ládd, ha az Isten amúgy rendelte volna... ahogy mink akartuk, úgy rendelte volna...

– Jól van az úgy, ahogy ő rendelte, – sóhajtott az öreg asszony és fölvette az imádsága fonálát.

– Jól, jól... – duruzsolt az öreg Sulyok és rágyújtott a pipájára – kit úgy kellett volt fogással támogatni, mert hibásak voltak már a fogai, az első, az öregnek.

Csupa tizenegykét esztendeje s már is mennyire más a világ. Az öregeket elszólította az isten, a javabélieket megfösvényítette a százágra szóló nyomorúság.

Tüzünk elfulladt, gazdám megszólalt:

– Hallja?

– Mit halljak?

– Azt a kalapácsolást: kipp-kopp, kipp-kopp...

– Hallom, ha jól meghallgatom...

– Az pedig onnan hallik, az új majorbul, az amakkori erdő helyiről. Ahogy a gépmesterek a kaszáló-masínákat igazgatják... Ahány masina, annyi tíz ember marad kereset nélkül.

Az ereszkedő harmat jobban-jobban elvette a hang, az aczélszerek csattogása élet, úgy hallott utoljára, mintha koporsót szegeznének. Hitnek, felebaráti emberségnek, ősi szokásnak, poétaságnak, babonaságnak, panyóka életnek koporsóját.

Ez egy.

Ahol pedig, – úgy látta a behunyt szem, – másuttal tüzet ugráltak, virágot áldoztak, verset mondtak, – azon tanakodtak a láttatlan emberek sötétben, hogy avagy csak a búzát fogná-e a kasza, a búzát, a rozsot, az árpát-e? Vagy élő egyebet is?

Ez a másik.

És megeredt a behunyt szemnek a könnye, az én szememnek a könnye, – szent Iván

Szent Iván tüze

Írta: Móra István

2021. június 24. csütörtök, 00:00 -

másnapján, a horgasi járás-szélien, a szérűn...

Forrás: Vásárhely és Vidéke XVI. évfolyam 55. szám. 1898. 2-3.